

Київський університет імені Бориса Грінченка

Інститут мистецтв

Кафедра теорії та методики музичного мистецтва

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи

Н. М. Віннікова

2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАУКОВИЙ СЕМІНАР

для аспірантів

спеціальності 025 Музичне мистецтво

освітньо-наукового рівня «доктор філософії»

освітньо-наукової програми 025 Музичне мистецтво

Київ – 2018

Розробник:

Лігус Ольга Марківна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

Лігус Ольга Марківна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри кафедри теорії та методики музичного мистецтва
Протокол від 03.10.2018 р. № 21

Завідувач кафедри _____ (О.М. Олексюк)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми (керівником групи забезпечення) 025 Музичне мистецтво
_____. 2018 р.

Керівник освітньо-наукової програми _____ (О.М.Олексюк)

Робочу програму перевірено

«17». 10. 2018 р.

Завідувач аспірантури, докторантури _____ О. В. Плющик

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № _____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № _____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № _____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № _____
підпис П.І.Б.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60	
Курс	3	3
Семестр	5	5
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	8
Самостійна робота	32	52
Форма семестрового контролю	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – розгляд українського музичного мистецтва як невід'ємної складової європейської культури.

Завдання:

- ознайомлення з історією української музики XVIII–XX ст. в її зв'язках із європейською культурою;
- усвідомлення соціально-політичної обумовленості музично-історичного процесу в Україні;
- розкриття історичного значення взаємозв'язків української та європейських музичних культур;
- розуміння самотності української музики як органічної складової європейського музично-історичного процесу.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті опрацювання змісту навчальної дисципліни «Науковий семінар» аспіранти повинні:

бути компетентними:

в ідентифікації основних подій, фактів, джерел та персоналій історії української музики XVIII–XX ст. з погляду взаємозв'язків із європейською культурою; у визначенні стильових особливостей творчості українських композиторів означеного часу у контексті європейської культури.

мати компетентності:

вільно орієнтуватися у стильових координатах різних епох історії української та європейської музики; виявляти характер стильових взаємовпливів у творчості українських та європейських композиторів XVIII – XX ст.

4. Структура навчальної дисципліни**Тематичний план для денної форми навчання**

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль I. Українська музика XVIII–XX ст. у світлі проблеми діалогу культур					
Тема 1. Українські аспекти музичного класицизму	20	4	4		12
Тема 2. Українська музика XIX ст. у контексті європейського романтизму	20	6	4		10
Тема 3. Сильова палітра української музики початку XX ст.	20	6	4		10
Разом	60	16	12		32
Усього	60	16	12		32

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль I. Українська музика XVIII–XX ст. у світлі проблеми діалогу культур					
Тема 1. Українські аспекти музичного класицизму	17	1			16
Тема 2. Українська музика XIX ст. у контексті європейського романтизму	22	2	2		18
Тема 3. Сильова палітра української музики початку XX ст.	21	1	2		18

Разом	60	4	4	52
Усього	60	4	4	52

5. Програма навчальної дисципліни

Лекція 1. Українські аспекти музичного класицизму

(4 години)

Історичні умови розвитку української культури другої половини XVIII ст.: остаточна втрата Україною незалежності, колонізаторська політика Росії. Відплив інтелектуальних і мистецьких сил в Росію. Діяльність представників української культури у просвітницькому русі Росії другої половини XVIII ст. (державна служба, медицина, образотворче мистецтво, філософія, правознавство, література. Українські музиканти в Росії: (півчі в Олександро-Невському монастирі, придворна служба в Санкт-Петербурзі, у помістях графів Шереметевих).

Творчість М. Березовського та Д. Бортнянського у світлі проблеми діалогу італійської та української культур XVIII ст. Італійські впливи у стилістиці духовного циклічного концерту М. Березовського та Д. Бортнянського. Особливості жанру італійської опери-*seria* в опері М. Березовського «Демофонт». Втілення традицій італійської опери-*seria* в опері Д. Бортнянського «Алкід» та французької комічної опери у його операх «Син-суперник», «Свято сеньйора» та «Сокіл». Клавірна творчість М. Березовського та Д. Бортнянського у контексті європейського музичного мистецтва епохи Класицизму.

Українська народна пісня в європейському соціокультурному просторі XVIII ст. Популяризація української музики А. Розумовським у Відні. Український елемент у творчості Л. Бетховена.

Основні поняття теми: класицизм, М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Розумовський, опера-*seria*, французька комічна опера, клавірна музика.

Лекція 2. Українська музика XIX ст. у контексті європейського романтизму

(6 годин)

Романтизм як загальноєвропейський напрям XIX ст., синхронність його розвитку в різних національних культурах Європи і водночас, своєрідність у кожній культурі. Різноманітні течії романтизму та їхній прояв у слов'янських країнах (зокрема в Україні) «фольклорного» романтизму. Типологічно спільні риси європейського та українського романтизму.

Зв'язок романтизму зі зростанням національної самосвідомості, втілення національної ідеї в різних культурах («національне відродження» країн Східної і Центральної Європи). Активний процес формування і розвитку національних шкіл. Надання романтиками пильної уваги національній самобутності мистецтва. Особливості підходу до проблеми народності, фольклору, усвідомлення його визначної ролі у створенні національної самобутності мистецтва. Український романтизм – форма національно-культурного відродження.

Актуальність багатьох жанрів європейського романтизму для української музики XIX ст. Специфіка розвитку цих жанрів (пісня-романс, музично-драматичний спектакль, фортепіанні мініатюри, хорова пісня, жанр симфонії, опера) у творчості українських митців: братів Лизогубів, Т. Шпаковського, М. Вербицького, І. Лаврівського, Т. Безуглого, В. Заремби, С. Гулака-Артемовського, А. Вахнянина, М. Лисенка, П. Сокальського, В. Сокальського, М. Колачевського, М. Аркаса та ін.

М. Лисенко як творець української національної моделі романтичного стилю. Синтез загальноєвропейських та українських національних ознак у стилістиці його творів. Створення М. Лисенком українських жанрових різновидів європейського романтизму. М. Лисенко – «типовий романтик в українській музиці» (С. Людкевич).

Основні поняття теми: романтизм, національно-культурне відродження, національна модель романтичного стилю, М. Лисенко.

Лекція 3. Сильова палітра української музики початку XX ст. (6 годин)

Історична ситуація розвитку європейської культури і мистецтва на зламі XIX – XX ст. Реакція суспільства на кризові явища в соціально-культурному житті Європи. Новітні тенденції у західноєвропейській естетиці й мистецтві: неоромантизм, імпресіонізм, символізм, натуралізм, сецесія, експресіонізм. Період 1890–1910 років – «епоха *fin de siecle*», яка відображала характерне світовідчуття людства, пов'язане з крахом ілюзій і пошуком нових духовних орієнтирів.

Нові якості романтизму в українській музиці цього часу. Відгук на стильові тенденції модернізму, а також оновлення під впливом глобальних історико-політичних і соціальних зрушень. Нова хвиля національно-культурного відродження, духовне піднесення народу в боротьбі за волю і національну незалежність (проголошення УНР, ЗУНР).

На початку ХХ ст. в українському музичному мистецтві сусідуєть твори композиторів минулого століття та нової генерації. Жанрово-стильове новаторство Лисенка у сфері опери: створення ліричної камерної опери.

В. Барвінський – представник неоромантизму. Використання імпресіоністичних засобів. Інструментальні ансамблі. Фортепіанна творчість: цикли «П'ять прелюдій» 1908 р., цикл 1911 р. Новаторський підхід в опрацюванні фольклорних цитат в інструментальній творчості.

Розвиток імпресіоністичних рис – творчість Ф. Якименка. Фортепіанні твори «Зоряні мрії», «Місячне сяйво», «Зорі, що летять», «Уранія», симфонічна поема-ноктюрн «Ангел».

Я. Степовий. Фортепіанні жанри – провідна лінія творчості. Продовження романтичної традиції з ознаками впливу Е. Гріга, П. Чайковського, А. Лядова, М. Лисенка та раннього О. Скрябіна. Новітні тенденції – присмерковий колорит, вплив експресіонізму. Увага до колористики, хроматизація мелодики й фактури.

Основні поняття теми: *“fin de siecle”*, модернізм, неоромантизм, імпресіонізм, сецесія, експресіонізм, символізм.

6. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Українські аспекти музичного класицизму

(12 годин)

1. Опрацювати літературу з теми.
2. Прослухати і проаналізувати музичні твори з теми.
3. Написати реферат з теми.

Тема 2. Українська музика ХІХ ст. у контексті європейського романтизму

(10 годин)

1. Опрацювати літературу з теми.
2. Прослухати і проаналізувати музичні твори з теми.
3. Написати реферат з теми.

Тема 3. Стильова палітра української музики початку ХХ ст.

(10 годин)

1. Опрацювати літературу з теми.
2. Прослухати і проаналізувати музичні твори з теми.
3. Написати реферат з теми.

Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1	
			Кількість одиниць до розрахунку	Максимальна кількість балів за вид
1.	Відвідування лекцій	1	6	6
2.	Відвідування семінарських занять	1	6	6
3.	Виконання завдань для самостійної роботи	7	6	42
4.	Робота на семінарських заняттях	7	6	42
5.	Написання реферату	4	1	4
Максимальна кількість балів за видами поточного контролю (МВ)		-	-	100

Умовою зарахування проходження дисципліни «Науковий семінар» є отримання аспірантом не менше 30-ти балів за результатами всіх видів означених робіт.

7. Рекомендовані джерела

Основна література:

1. Брилинська-Блажкевич Г. Й. Фортепіанна творчість С. Людкевича. – Львів, 1999. – 234 с.
2. Загайкевич М. Чесько-українські музичні зв'язки як фактор становлення української національної композиторської школи / М. Загайкевич // Матеріали до українського мистецтвознавства. – Київ : ІМФЕ ім. М. Рильського, 2003. – Вип. 2. – С. 107–111.
3. Івченко Л. В. Музика в житті Андрія Розумовського / Л. Івченко // Український музичний архів. – Вип. 2. – Київ, 1999. - С. 102-121.
4. Кияновська Л. О. Сильова еволюція галицької музичної культури XIX–XX ст. : монографія / Любов Кияновська. – Тернопіль: Астон, 2000. – 339 с.
5. Корній Л. П. Історія української музики. Ч. II. – Київ – Харків – Нью-Йорк: Вид. М.П.Коць, 1998. – 390 с.
6. Корній Л. П. Історія української музики. Ч. III. – XIX ст. / Л. П. Корній. – Київ ; Нью-Йорк : Вид. М. П. Коць, 2001. – 478 с.
7. Корній Л., Сюта Б. Історія української музичної культури : підручник / Л. Корній, Б. Сюта. – Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011. – 736 с.

8. Кушнірук О. П. Український імпресіонізм // Музика. – 1995. – № 2. – С. 22–23.
9. Лігус О. М. Українська фортепіанна музика ХІХ – початку ХХ ст. у контексті європейського романтизму : монографія / Ольга Лігус. – Київ: Видавництво Ліра-К, 20017. – 224 с.
10. Павлишин С. С. Музика двадцятого століття : Навчальний посібник / Стефанія Павлишин. – Львів : БаК, 2005. – 232 с.
11. Ржевська М. Ю. На зламі часів. Музика Наддніпрянської України першої третини ХХ століття у соціокультурному контексті епохи / М. Ю. Ржевська. – Київ : Автограф, 2005. – 352 с.
12. Чудінова І. А. Клирошани – українці Олександрівського монастиря (до питання ролі українських впливів на становлення петербурзької культури) / І. Чудінова // З історії української музичної культури. – Київ, 1991. – С. 53-63.
13. Шамаєва К. І. Чеські музиканти в Києві / Шамаєва К. І. // Музика. – 1981. – № 5. – С. 10.
14. Юрченко М. Максим Березовський в Італії / М. Юрченко // Українська музична спадщина. – Вип. 1. – С. 67-79.

Додаткова література:

15. Берегова О. Музика ХХ – ХХІ ст. Східна Європа та українське зарубіжжя. Частина перша : Підручник. – Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2012. – 294 с.
16. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. / Ярослав Грицак. – К. : Генеза, 1996. – 360 с.
17. Грінченко М. Історія української музики / М. Грінченко. – Київ, 1922.
18. Історія української музики: У 6 т., Т. 2: ХІХ ст. [Голова ред. колегії Г. А. Скрипник]. – / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; – Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2009. – 800 с.
19. Козаренко О. В. Деякі тенденції розвитку національної музичної мови у першій третині ХХ-го століття / О. В. Козаренко // Українське музикознавство. Музична україністика в контексті світової культури. – Київ, 1998. – Вип. 28. – С. 144-154.
20. Лисенко М. В. Листи [Автор-упорядник Р. М. Скорульська]. – / М. В. Лисенко. – Київ : Муз. Україна, 2004. – 680 с.
21. Маркова О. Музика М. Лисенка у художній стилістиці європейського мистецтва // Микола Лисенко та музичний світ – До 150-річчя від дня народження. Тези міжнародної наукової конференції 20-25 травня 1992. – Київ, 1992. – С. 14 – 15.

22. Степаненко М. Б. Музично-історичні етюди / Михайло Борисович Степаненко. – Київ : Гроно, 2012. – 160 с.

ДОДАТОК
до робочої програми навчальної дисципліни
«Науковий семінар»

Плани семінарських занять

Тема 1. Українські аспекти музичного класицизму

Семінар 1. Українсько-європейські взаємовпливи у музиці XVIII ст. (4 год.)

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Українські музиканти у розбудові російської музичної культури XVIII ст.
2. Український компонент творчості Л. Бетховена.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія з теми.

Рекомендована література: [3, 5, 12, 14].

Тема 2. Українська музика XIX ст. у контексті європейського романтизму.

Семінар 2. Національна специфіка українського романтизму (4 год.)

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань:

1. М. Лисенко – «типовий український романтик у музиці» (С. Людкевич).
2. Україніка в європейській музичній культурі XIX ст.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Обговорення особливостей опрацювання нотних рукописів.

Рекомендована література: [2, 4, 6, 7, 9, 13, 16–22].

Тема 3. Сильова палітра української музики початку XX ст.

Семінар 3. Риси модернізму в українській музиці початку XX ст. (4 год.)

План заняття :

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Сильові пошуки М. Рославця.
2. Ф. Якименко – представник європейського музичного імпресіонізму.

II. Перевірка виконання самостійної роботи .

III. Проблемна дискусія з теми.

Рекомендована література: [4, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 19].